

Asia: VN/21836/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta kansalliseksi luonnon monimuotoisuusstrategiaksi 2035

Lausuntopyyntö

2. Strategian lähtökohdat

-

3.1 ja 3.2 Päätaavoite ja tarkemmat tavoitteet

Strategian päätaavoitteen voi arvioida olevan kunnianhimoisen (Vuoteen 2030 mennessä luontokato on pysäytetty ja luonnon monimuotoisuus elpyy), etenkin suhteessa esitettyihin tarkempiin tavoitteisiin ja

vielä määriteltäviin toimenpiteisiin. Luontoposiitivisuuden osalta tavoitteenasettelu on kuitenkin heikko, koska luonnon monimuotoisuuden tila ei vuonna 2020 ole ollut kovin paljon nykyhetkeä heikempi

(alkuvuosi 2023). Tästä syystä pyrkimys saavuttaa samalla tasolla oleva tila eli vuoden 2020 tilaa vastaava tila v. 2035 on vaisuhko, etenkin huomioiden muotoilun luonnon monimuotoisuuteen vaikuttavat toimet ovat kokonaisvaikutukseltaan myönteisiä (niin, että luonnon monimuotoisuuden tila on vähintään samalla tasolla kuin 2020). Tämä tarkoittaa, että olisi mahdollista heikentää luonnon monimuotoisuutta varsin paljonkin riippuen monimuotoisuutta tukevien yksittäisten toimien vaikuttavuudesta (suojelu,

ennallistaminen, kestävä käyttö). Saamelaiskäräjät pitäisi parempana, että luontoposiitivisuutta mitattaisiin vähintään toimialakohtaisesti (metsätalous, jne.) eli pääelinympäristötyypeittäin. Strategialuonnoksessa

esitetyt tavoitteet ovat kuitenkin varsin konkreettisia ja myönteisellä tavalla kunnianhimoisia.

3.3 Luonnon tilan tavoitteet

Saamelaiskäräjät esittää, että osatavoitteen T3.6 sanamuotoa yhdenmukaistetaan muiden tavoitteen alla esitettyjen osatavoitteiden kanssa esimerkiksi seuraavasti: Elinkeinoihin liittyvät maankäyttömuodot eivät heikennä tunturiluonnon tilaa ja tunturiluonnon ekologisen

toiminnallisuus säilyy. Porotalous tukee tunturiluonnon säilymistä, tunturikoivikoiden määrä ei vähene, tuntureiden arvokkaat lajistokeskittymät säilyvät ja tuntureiden jäkälälaitumien kunto paranee selvästi nykyisestä.

Strategialuonnoksen kohtien 3.3.3. ja 20 perusteella saa kuvan, että saamelaisten kotiseutualueella harjoitettaisiin poronhoitoa ja tunturialueella porotaloutta, mikä esitetään muotoiltavaksi toisin, esimerkiksi huomioiden, että porotaloutta ohjaa poronhoitolaki.

3.4 Suojelu ja ennallistaminen

Strategiassa todetaan, että Suomessa sitoudutaan suojelemaan tiukasti kaikki jäljellä olevat vanhat ja luonnontilaiset metsät vuoteen 2030 mennessä. Tämä on tärkeä tavoite ilmastonmuutoksen hillinnän,

hiilivarastojen ja saamelaiskulttuurin kannalta. Vastaava osatavoite on T7.3.

Suoluonnon suojelua ja ennallistamista koskevat toimenpiteet olisivat merkityksellisiä myös saamelaisten kotiseutualueella saamelaiskulttuurin kannalta (porolaidun, luonnontuotteiden keräily). Suoluonnon potentiaalia hiilivarastona, vesitalouden säätelijänä ja monimuotoisen lajiston elinympäristönä ml. linnusto on tärkeää ylläpitää ja suhtautua restriktiivisesti soihin kohdistuviin teollisen maankäytön hankkeisiin.

3.5 Paineiden vähentäminen ja juurisyihin vaikuttaminen

Osatavoitteen T9.3 (Valtio, maakunnat ja kunnat suunnittelevat ja toteuttavat alueiden käyttöä ja rakentamista lieventämishierarkian mukaan niin, että Suomen luonnon tila kokonaisuutena ei heikkene.) muotoilu voi vaikuttaa vastuun siirtämiseltä aina jollekulle toiselle ja siksi Saamelaiskäräjät pitää kirjausta epäonnistuneena, vrt. myös yllä esitetty huomio luontoposiitivisuuden arvioimisesta pääelinympäristötyypeittäin.

3.6 Saamelaiset ja luonnon monimuotoisuus

Strategialuonnoksessa esitetään yksi saamelaiset ja luonnon monimuotoisuus -teemaa koskeva tavoite (T20) ja kahdeksan osatavoitetta (T20.1-T20.8). Saamelaiskäräjät pitää esitettyä tavoitetta osatavoitteineen

kattavana.

Luvun kuvailutekstiosuudessa tuodaan esiin erityisesti poronhoidon tilannetta kuvaamalla sen herkkyyttä ilmastonmuutokselle ja kilpailevan maankäytön vaikutuksille. Porolaidunten hoito- ja käyttösuunnitelmat

nähdään keinona vastata laidunten kestävyysaasteisiin, jonka lisäksi esitetään kokonaisvaltaista aihetta käsittelevää tutkimushanketta. Saamelaiskäräjät näkee kokonaisvaltaisen lähestymistavan välttämättömäksi, jotta voidaan saada luotettavaa tietoa poronhoidon ja muun maankäytön

yhteisvaikutuksista luonnon monimuotoisuuteen. Tällaisessa tutkimuksessa olisi hyödyllistä käsitellä myös sitä, miten

porolaidunten hoito- ja käyttösuunnitelmiin voitaisiin sisällyttää muun maankäytön sääntelyä koskevia konkreettisia esityksiä. Luonnon kannalta kestävä poronhoidon turvaamiseksi muuttuvassa ilmastossa on

saamelaisten kotiseutualueen osalta keskeisessä asemassa vanhojen metsien suojelu ja matkailun sääntely ja ohjaaminen (mm. luontomatkailun ohjelmalvelut, metsästysturismi, luonnonkäyttäjien vastuullisuus).

Saamelaiskäräjät esittää, että luvussa mainitaan biodiversiteettisopimuksen artikla 10 c), jonka sisältö näyttäisi jo heijastuvankin osatavoitteiden T20.3 ja T20.8 sanamuotoihin.

Biodiversiteettisopimuksen artikla 10 koskee biologisen monimuotoisuuden osien kestävää käyttöä ja kohdan 10 c) mukaan Kunkin sopimuspuolen tulee mahdollisuuksien mukaan ja soveltuvin osin suojella ja rohkaista biologisten luonnonvarojen perinteistä käyttöä vanhojen kulttuurien käytännön mukaisesti tavalla, joka soveltuu

suojelun ja kestävä käytön edellytyksiin. Artiklan 10 c) toimeenpanoa varten hyväksyttiin biodiversiteettisopimuksen osapuolikokouksessa lokakuussa 2014 luonnon monimuotoisuuden perinteistä, kestävä

käyttöä koskeva toimintasuunnitelma (The Global Plan of Action on the Customary Sustainable Use of Biological Diversity, <https://www.cbd.int/decision/cop/?id=13375>). Sen keskeisiä elementtejä ovat osallistuminen, perinteisen tiedon arvostus itsenäisenä tiedonmuotona luonnon monimuotoisuuden suojelussa ja kestävässä käytössä sekä ekosysteemilähestymistapa. Toimintasuunnitelmaan on kirjattu viitteet artiklaa 8 j) koskevaan työohjelmaan ja kansalliseen toimeenpanoon. Toimintasuunnitelman avulla voidaan tukea perinteisten luonnon hallinnan tapojen sisällyttämistä kansallisiin biodiversiteettisopimusta koskeviin toimintaohjelmiin, suojelualueiden hoito- ja käyttösuunnitelmiin, jne. Saamelaiskäräjät pitää tätä tärkeänä ja näkisi, että myös saamelaisten kotiseutualueen suojelualueiden hallinnassa enenevästi käytettäisiin perinteisiä luonnon hyödyntämisen hallintatapoja. Saamelaiskäräjät esittää, että harkitaan myös kestävä perinteistä käyttöä koskevan toimintasuunnitelman mainitsemista asiayhteydessä.

Strategialuonnokseen esitetään lisäksi seuraavia muokkauksia: Luonnoksen s. 67 oleva lausetta: Valtion on otettava eri viranomaisten samanaikainen toiminta huomioon, jotta toimintojen yhteisvaikutukset saamelaiskulttuuriin ja perinteisten elinkeinojen harjoittamiseen voidaan arvioida kokonaisvaltaisesti esitetään muutettavaksi Suomen arktisen strategian kirjausta vastaavaan muotoon: Valtion on otettava samanaikaisesti tapahtuva eri viranomaisten toiminta kokonaisvaltaisesti huomioon, jotta nähdään sen vaikutus kulttuurin harjoittamisen mahdollisuuksiin. (Suomen arktisen politiikan strategia. Valtioneuvoston julkaisuja 2021:53, s. 43). Suora lainaus politiikkatoimia käsittelevästä

strategiasta on perusteltua, mutta vaihtoehtoinen muotoilu voisi olla esimerkiksi seuraava: Eri viranomaisten samanaikaisten toimien yhteisvaikutukset saamelaiskulttuurin harjoittamisen mahdollisuuksiin tulee ottaa kokonaisvaltaisesti huomioon. Muutoinkin on Suomen arktisessa

strategiassa painotuksia koskien ilmastonmuutoksen ja taloudellisen toiminnan yhteisvaikutusten huomioimista alueiden käytössä, mm. suhteessa alkuperäiskansojen elinkeinoihin.

Saamelaiskäräjät esittää, että lauseen Saamelaisten vaikutusmahdollisuuksia on parannettava myös vahvistamalla saamelaisten lainsäädännöllistä asemaa ja Saamelaiskäräjien asemaa hallinnossa perus- ja ihmisoikeuksien asettamien vaatimusten mukaiseksi (s. 67) lisätään esimerkiksi seuraavalla tavalla muotoiltu virke: (...), tunnistaen saamelaisten edustuselimen roolin saamelaiskulttuurin ja saamelaisten

perinteisen tiedon asiantuntijaviranomaisena etenkin ympäristöä koskevassa päätöksenteossa.

Sanamuotoihin esitetään seuraavia tarkistuksia:

*Tavoitteen T20 osalta kirjaukseen voitaisiin harkita lisättäväksi sana suunnitteluun (...) toimenpiteiden suunnitteluun ja toteuttamiseen on osoitettu riittävät resurssit.

*T20.2 (...) toimeenpantu valtion maiden hallinnassa ja maakuntien ja kuntien alueidenkäytön suunnittelussa.

*T20.8 Toimista, jotka voivat vaikuttaa saamelaisiin alkuperäiskansana, neuvotellaan vapaan, tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaatteen mukaisesti.

3.7 Suomi maailmalla

Saamelaiskäräjät esittää lauseeseen lisäystä alkuperäiskansaoikeuksien: Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen vaatii kansainvälistä yhteistyötä ja sopimusten ja periaatteiden toimeenpanoa, ihmisoikeuksien,

alkuperäiskansaoikeuksien, varovaisuusperiaatteen ja oikeusvaltioperiaatteen noudattamista (s. 70).

Muita huomioita luonnoksesta

Saamelaisten oikeus alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan on turvattu perustuslain (731/1999) 17 §:n 3 momentissa, jonka mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Perustuslain 17 §:n 3 momentin tarkoittamana saamelaiskulttuurina pidetään vakiintuneesti saamelaisten perinteisten elinkeinojen eli kalastuksen, poronhoidon, metsästyksen, keräilyn sekä duodjin (saamelainen käsityöperinne) harjoittamista, ml. niiden nykyaikaisine muotoineen. Saamelaiskäräjät painottaa, että se ei ole arvioinut kaikkien luonnoksessa esitettyjen tavoitteiden mahdollisia heijastusvaikutuksia saamelaisten oikeuksien turvaamisen kannalta, ja

esittää siksi strategiaan kirjausta saamelaiskulttuurin harjoittamisen edellytysten turvaamisesta.

Saamelaiskäräjät ja ympäristöministeriö ovat loppuvuonna 2022 sopineet, että saamelaiskäräjälain 9 §:n mukainen neuvottelu strategiasta järjestetään lausuntokierroksen jälkeen.

Solbär Lovisa
Saamelaiskäräjät